

78 LAT KLASZTORU MISJONARZY WERBISTÓW W PIENIEŻNIE

Zgromadzenie Słowa Bożego (Werbiści) założone zostało w Holandii w 1875 r. przez kapłana z diecezji Münster, bł. Arnolda Jansseny.

Głównym celem Zgromadzenia było i jest prowadzenie działalności misyjnej.

Założyciel po całej Europie poszukiwał odpowiednich młodych ludzi, aby szli na krańce świata i głosili Ewangelię. Szczególnie zależało Mu na jak największej liczbie kandydatów z terenów mocno katolickich. Do nich w pierwszym rzędzie zaliczał Bawarię, Austrię, Śląsk i Warmię. Na te tereny idea misyjna rozpalona w Steylu docierała przede wszystkim dzięki braciom kolporterom czasopism i książek misyjnych. Wśród czasopism główną rolę odgrywały „Stadt Gottes” oraz „Missionsbote”.

Poważne starania o placówkę na Warmii sięgają roku 1907.

W 1914 r. kuria we Fromborku wystąpiła z ofertą odstąpienia Zgromadzeniu Słowa Bożego letniego zamku biskupiego w Smolajnach. Transakcja jednak nie doszła do skutku.

W 1916 r. wysłano do Prus kolportera czasopism, brata Zygmunta, by rozejrzał się za odpowiednim miejscem. Wśród kilku propozycji najlepszą do przyjęcia okazała się posiadłość bezdzietnego małżeństwa Krügerów w Pieniężnie (ówcześnie Mehlsack). Było to gospodarstwo o pow. 75,5 ha ziemi ornej oraz 10,5 ha lasu w Podlechach.

Pieniężno było miastem, ale nie posiadało jeszcze żadnej szkoły średniej. Ponadto znajdowało się jakby w środku katolickiej Warmii i miało dobre połączenie w trzech kierunkach: Braniewo, Olsztyn, Królewiec.

Początkowo bp warmiński Bludau nie był zbyt przychylny planom osiedlenia się na Warmii nowego zakonu, stąd otrzymanie pozwolenia na osiedlenie się Werbistów w Pieniężnie przeciągnęło się aż do listopada 1918 r.

Notarialny akt kupna-sprzedaży sporządzony został 14 lutego 1920 r. Dzień przejęcia gospodarstwa wyznaczono na 1 marca 1920 r.

Transakcji kupna w imieniu Zgromadzenia dokonał o. Alojzy Marquardt. Właścicielem nowej posiadłości na Warmii został: Dom Misyjny w Steylu, gmina Tegelen, Holandia.

Niedługo Werbiści zamieszkivali w dawnym gospodarstwie pp. Krügerów. Wkrótce zaczęto budować właściwy klasztor, swoim wyglądem zbliżony do podobnych budowli werbistowskich w Steylu, w Mödling k. Wiednia i w Nysie.

Dom obecny zbudowano w ciągu 10 lat, w czterech etapach: 1921 — skrzydło południowe (furtę), 1924/25 skrzydło wschodnie z narożnikami skrzydeł południowego oraz północnego, w 1927/28 skrzydło północne i w 1930/31 kościół z przyległymi częściami skrzydeł południowego i północnego.

Uroczystych poświęceń nowych części domu dokonał 15 października 1922 r. i 20 października 1925 r. bp Bludau. Bp Maksymilian Kaller poświęcił kościół dnia 17 listopada 1931 r., a konsekrował go 17 października 1933 roku. Myślano jeszcze o drugiej części klasztoru, tak by Kościół znajdował się w centrum, ale zamiaru tego dotąd nie zrealizowano.

Dom św. Wojciecha otwarto, jak głosiła prośba o pozwolenie i potwierdzało udzielone pozwolenie, dla dwóch celów: dla niesienia pomocy duchowieństwu diecezjalnemu i dla kształcenia młodych ludzi wyznania katolickiego na misjonarzy w krajach zamorskich. Obu celom dom służył wiernie od początku.

W pierwszym stadium istnienia domu, położono nacisk na szkolnictwo.

15 maja 1922 roku otwarto Niższe Seminarium. Uczniów było wówczas 21. Jesienią tegoż roku przyjęto dalszych 18.

W 1929 r. w Niższym Seminarium w Pieniężnie uczyło się już 236 kleryków. Szkołę zamknięto na krótko przed wybuchem wojny, w dniu 1 kwietnia 1938 r., kiedy uczęszczało do niej 187 uczniów. Decyzję o zamknięciu szkoły podjął prezydent rejencji królewieckiej.

Dom św. Wojciecha w okresie przedwojennym był również domem formacyjnym braci, a także w latach 1923–28 domem nowicjackim braci.

W dniu 1 kwietnia 1938 r. bp Kaller erygował przy klasztorze Kościelną kurację, przydzielając do niej, bez wyłączenia z parafii Pieniężno — Kolonie, Kajny i Brzostki, około 350 wiernych.

Po likwidacji szkoły pozostało domowi tylko jedno zadanie: pomoc w duszpasterstwie diecezjalnym. Ponadto dom otwarto dla rekolekcji i dni skupień.

Przy kościele klasztornym bp Kaller erygował Bractwo Ducha Świętego w ciągu pierwszego półrocza po eregacji do Bractwa zapisało się 500 członków.

By ratować dom przed zabránem przez władze państwowe, sprowadzono do Pieniężna nowicjuszy kleryków ze Szwajcarii, erygowano nowicjat, ale już w lutym 1939 roku rektor musiał nalegać na władze zakonne w Rzymie, by odwołały nowicjat.

W lutym 1939 r. otwarto w werbistowskim klasztorze hitlerowskie seminarium nauczycielskie. Zakonnikom pozostawiono jedynie kościół i część mieszkalną pod kościołem.

W czasie kampanii wrześniowej dom zamieniono na szpital wojskowy. 6 sierpnia 1941 roku dom skonfiskowano, kościół zamknięto i urządzono w nim aulę. Całość zajęło niemieckie wojsko, a potem formacja Hitlerjugend.

Starania bpa Kallera o zwrot kościoła trwały niemal 2 lata. Po otrzymaniu definitywnie negatywnej decyzji, bp Kaller wydał list pasterski czytany 14 lutego 1943 r. z wszystkich ambon diecezji. Biskup piętnował w nim gwałt, pierwszy w hitlerowskich Niemczech, zabrania i użytkowania konsekrowanego kościoła dla celów świeckich i zarządził nabożeństwo ekspiacyjne.

Dom werbistowski przetrwał w rękach Wehrmachtu do 1945 r., a potem przejęła go Armia Czerwona. Tutaj prawdopodobnie 29 maja zakończył swoje życie, ciężko zraniony pod Pieniężnem generał Czerniachowski.

Po wojnie Dom św. Wojciecha w Pieniężnie przejęli Werbiści polscy. Jako pierwsi, jesienią 1945 roku przybyli tu o. Bolesław Cisz i brat Franciszek Jan Bruski.

Przed Domem od strony wschodniej i na boisku stało kilka szubienic. Sam Dom był bardzo zniszczony i trzeba było go remontować. Oddawano go do użytku etapami.

Pierwszym powojennym rektorem domu misyjnego w Pieniężnie był o. Paweł Kośnik, który przybył do Pieniężna 23 czerwca 1946 r. Poza swoją pracę w klasztorze pełnił rolę proboszcza w parafiach w Pieniężnie, Długoborze, Lechowie, Plutach, Szczepkowie, Radziejewie, Dębowcu, Płoskini, Łąjsach, Henrykowie, Mingajnach, Piotrowcu, Tolkowcu i Białczyni. Wkrótce przybyli z pomocą o. Franciszek Stuba i o. Feliks Gosieniecki.

31 sierpnia 1947 r. w Pieniężnie otwarto Niższe Seminarium dla spóźnionych powołań. Było wówczas 27 uczniów, spośród których wyświęcony został tylko jeden o. Piotr Karwecki.

W okresie powojennym tylko rok Dom św. Wojciecha był Niższym Seminarium. W roku następnym, 1948, rozpoczęło swoją działalność Seminarium Wyższe, przeniesione do Pieniężna z Chłudowa koło Poznania, a założone tam w 1936 r.

W Pieniężnie także znajduje się werbistowski nowicjat. Dopiero od 1978 r. formacja nowicjacka przeprowadzana jest w Chłudowie koło Poznania, a studia filozoficzne od 1981 r. odbywają się w Nysie.

Obecnie w Pieniężnie znajduje się ponownie całe Wyższe Misyjne Seminarium Duchowne Księży Werbistów z Wydziałem Filozoficznym (przeniesionym tu we wrześniu 1998 r.) i Wydziałem Filologicznym.

Na początku 1985/86 roku — w roku 50-lecia istnienia Seminarium album studentów seminarium odnotowywał 862 studentów, którzy przekroczyli jego progi. Świecenia kapłańskie do tego roku u werbistów otrzymało 418 osób.

Dzisiaj ta liczba jest większa o 170. W sumie, seminarium werbistowskie w Pieniężnie dało Kościołowi 588 kapłanów, którzy w większości pracują w ponad 50. krajach misyjnych, na wszystkich kontynentach.

Poza zwykłą pracą misjonarską, pracą socjalną, prowadzeniem szkół, szpitali i ośrodków zdrowia, są zaangażowani w animacji misyjnej, prowadzą działalność redakcyjną i wydawniczą, filmową, są wykładowcami uniwersytetów — o. Józef Glinka — Indonezja; pracują w Instytucie Anthropos — o. Jacek Pawlik i Monumenta Serica — o. Roman Malek i Zbigniew Wesołowski; kierują Muzeum Misyjno-Etnologicznym na Watykanie — o. Józef Penkowski. Także w Polsce — KUL, ATK.

Swego rodzaju uznaniem dla ponad 50-letniej pracy Misyjnego Seminarium Duchownego Księży Werbistów w Polsce było wyniesienie w 1982 r., misjonarza z Papui Nowej Gwinei, o. Wilhelma Kurtza, do godności biskupa ordynariusza diecezji Kundiawa, w 1994 r. o. Juliana Gbura do godności biskupa pomocniczego arcybiskupa lwowskiego, obrządku greckokatolickiego, a w 1998 r. o. Jerzego Mazura do godności biskupa pomocniczego Administratora Apostolskiego azjatyckiej części Rosji dla Katolików Obrządku Rzymskiego.

Do roku 1986 w Wyższym Misyjnym Seminarium Duchownym Polskiej Prowincji Zgromadzenia Słowa Bożego uczyło 104 wykładowców, werbistów było 80, kapłanów diecezjalnych 11, w tym 1 bp, siostra zakonna — 1 oraz 12 osób świeckich.

Przedmiotów jakich nauczano w tym czasie było 83.

Przeglądając się naukowemu przygotowaniu grona nauczającego, trzeba stwierdzić, że kwalifikacje jego członków ulegają stopniowemu wzrostowi.

Na liczbę 104 wykładowców, 24 nie miało żadnych tytułów naukowych. 4 miało niepełne wykształcenie uniwersyteckie, 26 miało tytuły magistra, 9 dyplomy licencjackie, 31 doktorskie, 10 dyplomy doktorów habilitowanych. Tytuły profesorskie dwóch.

W roku akademickim 1998/99 studia seminaryjne rozpoczęło 52 studentów, przy obsadzie 32 wykładowców.

W klasztorze Werbistów w Pieniężnie obok seminarium istnieje również Centrum formacji braci zakonnych. Od 1970 roku prowadzono dla braci wykłady w formie Instytutu Wyższej Kultury Religijnej, potem w formie Instytutu Teologicznego, który afiliowany był do Instytutu Teologicznego im. Jana Pawła II w Olsztynie.

Od 1995 r. w Domu Misyjnym Księża Werbistów działa Kolegium Teologiczne afiliowane do ATK w Warszawie, kształcące katechetów.

W klasztorze w Pieniężnie istnieją 3 instytucje wydatnie wspierające profesorów i studentów w ich pracy naukowej i dydaktycznej.

Pierwsze miejsce zajmuje biblioteka i zakład misjologiczno-religioznawczy, liczące w sumie ponad 66 tys. woluminów, w tym wiele starodruków. Szczególne zasługi w kompletowaniu zbiorów posiadają o. Józef Seyda i o. Feliks Zapłata.

Kolejne miejsce zajmuje Centralne Archiwum Polskiej Prowincji SVD, które powstało w 1971 r. dzięki staraniom o. Józefa Arlika.

Archiwum dostarcza wiele materiałów, zwłaszcza do prac magisterskich i doktoratów, pisanych z zakresu historii Zgromadzenia i misjologii.

Trzecią instytucją, którą powinniśmy w tym miejscu jeszcze wymienić jest Muzeum Misyjno-Etnograficzne, które powstało w 1965 roku dzięki staraniom o. Józefa Seydy i o. Antoniego Kłoszorz. Muzeum liczy ponad 6 tys. eksponatów, reprezentujących wszystkie kraje pracy misyjnej werbistów polskich. Najcenniejsze zbiory, to kolekcja nowogwinejska z 2. połowy XIX w. oraz kolekcja chińska, niektóre eksponaty pochodzą z przełomu er. Muzeum prowadzi bogatą działalność wystawienniczą. Wiele wystaw rokrocznie można było oglądać w wielu muzeach kościelnych i państwowych w Polsce. Muzeum posiada swoje filie w Nysie, Chłudowie, Lublinie, Górnej Grupie i Laskowicach. W samym Pieniężnie, w ostatnim roku odnotowano ponad 20 tys. zwiedzających.

Mówiąc o obecności klasztoru werbistów w Pieniężnie w życiu Kościoła warmińskiego i polskiego, trzeba wspomnieć o jego działalności w zakresie animacji misyjnej i pomocy misjom, która przeprowadzana jest przez Referat

Misyjny Seminarium. Referat prowadzi wiele spotkań misyjnych w całej Polsce. Co roku organizuje ogólnopolskie kursy dla animatorów misyjnych, w których bierze udział około 150–200 osób. Organizuje wakacje z misjami dla dzieci i młodzieży. Z inicjatywy Referatu odbywają się w Pieniężnie festiwale piosenki misyjnej i zaangażowanej w problemy świata. Referat organizuje sesje religioznawcze i misyjno-pastoralne, wśród nich: na temat islamu, hinduizmu, buddyzmu, judaizmu, religie nt. życia, Sekty, 400 lat Unii Brzeskiej, Kościoł w ZSRR, Kościoł w Chinach, różne formy duszpasterzowania w różnych krajach świata itd. Ponadto, Referat Misyjny jest wydawcą wielu książek z zakresu misjologii, religioznawstwa oraz teologii pastoralnej.

Wydaje też dwa czasopisma:

- „Animator” — kwartalny biuletyn misyjno-pastoralny,
- „Image” — miesięcznik, materiały do gazetki parafialnych.

Co roku Referat organizuje różne zbiórki na cele misyjne, które docierają do szczególnie potrzebujących. Do ważniejszych akcji pomocy, które przeprowadzaliśmy w ostatnich latach należy zaliczyć wysyłkę:

- samochodu do Angoli,
- wyposażenia kościoła w Puri (Indie),
- kontenerów żywności do Angoli,
- witraży do Togo,
- pełnomorskiej łodzi do Papui Nowej Gwinei,
- sprzętu kościelnego dla bpa Kurtza w Mingende,
- pomocy finansowej dla poszkodowanych w trzęsieniu ziemi na Flores (Indonezja),
- wyposażenia małego szpitalika do Angoli.

Mówiąc o Pieniężnie werbistowskim, nie możemy zapomnieć, że do 1992 roku Dom Misyjny św. Wojciecha był siedzibą prowincjała. Że tu odbywały się w większości kapituły prowincjalne, które ustawiały i korygowały prace werbistów w Polsce i na misjach. Od maja 1998 r. przywrócono prowincjała.

Nie możemy nie wspomnieć, o tym, że werbiści z tego Domu udzielali się i nadal udzielają się duszpastersko, głoszą rekolekcje i misje parafialne, służą pomocą w duszpasterstwie parafialnym, obsługują od wielu lat klasztor siostr.

W samym klasztorze w Pieniężnie co roku odbywają się różne dni skupienia i rekolekcje. Dom jest także wypożyczany dla różnych grup.

W gmachu Seminarium mieści się Fundacja Misyjno-Charytatywna im. bł. Józefa z Szantungu mająca za zadanie materialne wspieranie dzieła misyjnego. Jedną z form tej pracy jest prowadzenie domu rekolekcyjno-wypoczynkowego „Burszyn” w Krynicy Morskiej, którego dochody zasilają fundusz misyjny.

Misyjny Seminarium. Referat prowadzi wiele spotkań misyjnych w całej Polsce. Co roku organizuje ogólnopolskie kursy dla animatorów misyjnych, w których bierze udział około 150–200 osób. Organizuje wakacje z misjami dla dzieci i młodzieży. Z inicjatywy Referatu odbywają się w Pieniężnie festiwale piosenki misyjnej i zaangażowanej w problemy świata. Referat organizuje sesje religioznawcze i misyjno-pastoralne, wśród nich: na temat islamu, hinduizmu, buddyzmu, judaizmu, religie nt. życia, Sekty, 400 lat Unii Brzeskiej, Kościół w ZSRR, Kościół w Chinach, różne formy duszpasterzowania w różnych krajach świata itd. Ponadto, Referat Misyjny jest wydawcą wielu książek z zakresu misjologii, religioznawstwa oraz teologii pastoralnej.

Wydaje też dwa czasopisma:

- „Animator” — kwartalny biuletyn misyjno-pastoralny,
- „Image” — miesięcznik, materiały do gazetki parafialnych.

Co roku Referat organizuje różne zbiórki na cele misyjne, które docierają do szczególnie potrzebujących. Do ważniejszych akcji pomocy, które przeprowadzaliśmy w ostatnich latach należy zaliczyć wysyłkę:

- samochodu do Angoli,
- wyposażenia kościoła w Puri (Indie),
- kontenerów żywności do Angoli,
- witraży do Togo,
- pełnomorskiej łodzi do Papui Nowej Gwinei,
- sprzętu kościelnego dla bpa Kurtza w Mingende,
- pomocy finansowej dla poszkodowanych w trzęsieniu ziemi na Flores (Indonezja),
- wyposażenia małego szpitalika do Angoli.

Mówiąc o Pieniężnie werbistowskim, nie możemy zapomnieć, że do 1992 roku Dom Misyjny św. Wojciecha był siedzibą prowincjała. Że tu odbywały się w większości kapituły prowincjalne, które ustawiały i korygowały prace werbistów w Polsce i na misjach. Od maja 1998 r. przywrócono prowincjałat.

Nie możemy nie wspomnieć, o tym, że werbiści z tego Domu udzielali się i nadal udzielają się duszpastersko, głoszą rekolekcje i misje parafialne, służą pomocą w duszpasterstwie parafialnym, obsługują od wielu lat klasztory sióstr.

W samym klasztorze w Pieniężnie co roku odbywają się różne dni skupienia i rekolekcje. Dom jest także wypożyczany dla różnych grup.

W gmachu Seminarium mieści się Fundacja Misyjno-Charytatywna im. bł. Józefa z Szantungu mająca za zadanie materialne wspieranie dzieła misyjnego. Jedną z form tej pracy jest prowadzenie domu rekolekcyjno-wypoczynkowego „Bursztyn” w Krynicy Morskiej, którego dochody zasilają fundusz misyjny.

